

Asia C-269/22

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

21.4.2022

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin:

Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

21.4.2022

Syytetyt:

IP

DD

ZI

SS

● HYa

Muu osapuoli:

Spetsializirana prokuratura

Pääasian kohde

Rikosoikeudellinen menettely, oikeus puolueettomaan tuomioistuimeen ja syyttömyysolettama, ennakkoratkaisupyynnön esittäminen

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

Ennakkoratkaisupyyntö perustuu SEUT 267 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohtaan.

Ennakkoratkaisukysymys

Ovatko perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta, joka koskee oikeutta puolueettomaan tuomioistuimeen, ja 48 artiklan 1 kohta, jossa vahvistetaan syyttömyysolettama, esteenä SEUT 267 artiklan mukaiselle ennakkoratkaisupyynnölle, jossa tietyt syytetyn tietyt teot katsotaan toteen näytetyiksi, jos kansallinen tuomioistuin on ennen ennakkoratkaisupyynnön esittämistä noudattanut kaikkia menettelyllisiä takeita, jotka on turvattava pääasiassa annettavan ratkaisun yhteydessä?

Unionin oikeussäännöt ja oikeuskäytäntö

Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (jäljempänä SEUT)

Euroopan unionin perusoikeuskirja (jäljempänä perusoikeuskirja)

Tuomio 5.7.2016, C-614/14, EU:C:2016:514

Määräys 25.3.2022, C-609/21, EU:C:2022:232

Kansallinen lainsäädäntö

Bulgarian rikosprosessilaki (Nakazatelno-protsesualen kodeks, jäljempänä NPK)

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Unionin tuomioistuin on 25.3.2022 antamallaan määräyksellä (EU:C:2022:232) vastannut asiassa C-609/21 esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen ennakkoratkaisupyynnön muotoilun yksityiskohdista. Siinä todetaan, että unionin oikeus on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on luovuttava asian käsittelystä ja jäävättävä itsensä silloin, kun se on lausunut esitettyjen todisteiden perusteella toteamistaan asian tosiseikoista unionin tuomioistuimelle esittämässään ennakkoratkaisupyynnössä; kyseistä oikeussääntöä on jätettävä soveltamatta (30–34 kohta). Unionin tuomioistuin toteaa määräyksen 30 kohdassa, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ottanut pääasian tosiseikkojen kuvauksessa ja oikeudellisessa arvioinnissa huomioon SEUT 267 artiklan ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklan, joten perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa määrättyä oikeutta puolueettomaan tuomioistuimeen ei ole loukattu. Tämä vastaus jättää kuitenkin edelleen sijaa epäilyille. Ne perustuvat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöön, joka koskee tuomioistuimen puolueettomuutta tilanteissa, joissa se on ottanut kantaa tosiseikkoihin ja oikeudelliseen arviointiin menettelyn kannalta merkityksellisessä ratkaisussa (yleensä ratkaisussa, jonka mukaan kyseisestä teosta on perusteltu epäily). Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan perusteella tämä oikeuskäytäntö on

otettava huomioon määriteltäessä puolueetonta tuomioistuinta koskevan oikeuden täsmällistä merkitystä.

- 2 Epäilyt perustuvat myös siihen oletamaan, että perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa vahvistettua syyttömyysolettamaa on mahdollista loukata ennakkoratkaisupyyntöä esitettäessä. Tuomioistuimen puolueettomuutta koskeva kysymys nousee esiin ennakkoratkaisupyyntöä esitetyn pääasiaa koskevan tuomioistuimen lausunnon yhteydessä, joka voi loukata syyttömyysolettamaa. Näistä syistä on tarpeen esittää uusi ennakkoratkaisupyyntö, joka koskee pääasiallisesti perusoikeuskirjan 47 artiklan toista kohtaa ja 48 artiklan 1 kohtaa.
- 3 Spetsializirana prokuratura (erityissyyttäjä) syytti 19.6.2020 viittä henkilöä kuulumisesta järjestäytyneeseen rikollisryhmään, joka pyrkii saamaan etua kolmansien maiden (Bangladesh ja Irak) kansalaisten laittoman pääsyn järjestämisestä Bulgariaan, antaa laitonta apua maahan tulemiseksi sekä ottaa vastaan ja maksaa lahjuksia tässä yhteydessä. Kyseisen ryhmän toimintaan osallistuu virkamiehiä, sillä ensin mainitut kolme syytettyä ovat Granichna politsian (rajavartiosto) palveluksessa Sofian lentokentällä. Rikosprosessilain (Nakazatelen kodeks, jäljempänä NK) 321 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaan, luettuna yhdessä 2 momentin kanssa, kyse on rangaistavasta teosta. Lisäksi syyttäjä syytti joitakin vastaajia siitä, että he olivat avustaneet MM:ää, RB:tä, HN:ää ja AH:ta laittomassa maahantulossa, mikä on NK:n 281 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan, luettuna yhdessä 1 momentin ja 20 §:n 2 momentin kanssa, rangaistava teko.
- 4 Erityissyyttäjä väittää, että nämä kolmansien maiden kansalaiset olivat Kyproksella opiskelijaviisumilla ja matkustivat lentokoneella Kyprokselta Bulgariaan. Erityissyyttäjä toteaa, että kolme ensimmäistä syytettyä suorittivat rajatarkastuksia Sofian lentokentällä maahantulon yhteydessä ja sallivat tällöin vastoin virkavelvollisuuksiaan kolmansien maiden kansalaisten maahanpääsyn. Syyttäjä väittää erityisesti, että nämä vastaajat suorittivat Bangladeshin kansalaisille pelkästään muodollisen tarkastuksen. Heille ei tehty pakollista toista tarkastusta toisella linjalla eikä heiltä vaadittu tiettyjä asiakirjoja. Tämän vuoksi he ovat rikkoneet kansallista lainsäädäntöä, tarkemmin sanottuna Bulgarian ulkomaalaislain (Zakon za chuzhdentsite) 10 §:n 1 momentin 22 kohtaa ja 19 §:n 5 kohtaa. Kyseisessä laissa säädetään asetuksen 2016/399 soveltamisalaan kuuluvista asioista.
- 5 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin ei ole vielä vahvistanut, tukevatko pääasian todisteet tätä väitettä. Asioita C-348/21 ja C-349/21 koskevissa ennakkoratkaisupyyntöissä tiedusteltiin mahdollisuutta käyttää tiettyjä todisteita. On kuitenkin jossain määrin todennäköistä, että väitteet osoittautuvat perustelluiksi myös yksityiskohtien, kuten syytettyjen IP:n, DD:n ja ZI:n suorittaman rajatarkastuksen, osalta. Siksi ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin katsoo, että vaikuttaa mahdolliselta, että SEUT 67 artiklan 2 kohtaa, luettuna yhdessä SEUT 77 artiklan 2 kohdan e alakohdan kanssa, luettuna yhdessä asetuksen 2016/399 22 artiklan kanssa, luettuna yhdessä kyseisen asetuksen 2

artiklan 1 alakohdan b alakohdan kanssa, luettuna yhdessä 3 alakohdan kanssa, on tarpeen tulkita sen kannalta, onko nyt käsiteltävässä asiassa kyse sisärajusta. Lisäksi on tarpeen tulkita asetuksen 2016/399 6 artiklan 1 ja 3 kohtaa, luettuna yhdessä sen liitteen kanssa, luettuna yhdessä sen 8 artiklan 3–5 kohdan ja 14 artiklan 2 kohdan kanssa, kun otetaan huomioon kansallinen lainsäädäntö, tarkemmin sanottuna Bulgarian tasavallan ulkomaalaislaki, jossa asiaa säännellään mahdollisesti eri tavoin.

- 6 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin huomauttaa, että pyynnön luonne huomioon ottaen sen olisi kuvailtava konkreettisesti, miten syytetyt ovat suorittaneet kolmansien maiden kansalaisten rajatarkastukset. Pyyntöä olisi myös todettava, rikotaanko tällaisella menettelyllä kansallisen lainsäädännön mukaan virkavelvollisuuksia. Se on objektiivisesti katsoen välttämätöntä. Ilman riittävän selkeitä toteamuksia pääasian tosiseikoista ei olisi mahdollista esittää ennakkoratkaisupyynnön, johon pyritään saamaan hyödyllinen vastaus. Tarkemmin sanottuna asetuksen 2016/399 6 artiklaa (tai 8 artiklaa) ja 14 artiklaa koskeva ennakkoratkaisukysymys edellyttää sen tarkkaa määrittelemistä, miten syytetyt ovat suorittaneet kolmansien maiden kansalaisten rajatarkastukset.
- 7 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin aikoo esittää ennakkoratkaisupyynnön noudattaen menettelyllisiä vaatimuksia, jotka täyttävät kaikilta osin kansallisessa lainsäädännössä edellytetyt takeet, jotka koskevat asiassa annettavaa ratkaisua, jolla tuomioistuin tuomitsee syytetyt tai vapauttaa heidät syytteistä. Tämä tarkoittaa sitä, että ensin saatetaan loppuun selvittämistoimet, minkä jälkeen kuullaan osapuolia asian tosiseikoista ja sovellettavista säännöistä, kuullaan syytettyjen loppulausunnot sekä vetäydytään suljetuin ovin pidettävään käsittelyyn. Ennen ennakkoratkaisupyynnön muotoilemista tällä tavoin ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen on kuitenkin oltava varma siitä, ettei oikeutta rikota. [Näin olisi] nimittäin, jos ennakkoratkaisupyynnön katsotaan olevan lainvastainen, koska se loukkaa syyttömyysolettamaa. Vastaavasti on asia, jos kansallisen tuomioistuimen pääasiassa antaman ratkaisun, jonka se antaa unionin tuomioistuimen annettua ensin vastauksensa ja jossa se ottaa huomioon asetuksesta 2016/399 esitetyn tulkinnan, katsotaan rikkovan oikeutta, koska sen on antanut tuomioistuin, joka on jo ennakkoratkaisupyynnössään ottanut kantaa pääasian kohteeseen (syytettyjen tekemän teon tosiseikkoihin).
- 8 Unionin tuomioistuin totesi 25.3.2022 antamassaan määräyksessä C-609/21 (EU:C:2022:232), että SEUT 267 artikla ja perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta ovat esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan rikosoikeudellisia asioita käsittelevien tuomioistuinten on luovuttava asian käsittelystä ja jäävättävä itsensä, jos ne menettävät ”puolueettoman tuomioistuimen” aseman esittäessään ennakkoratkaisupyynnön (määräysosan 1 kohta). Tähän tulokseen voidaan kuitenkin päätyä vain kansallisen lain ja asian kannalta merkityksellisen oikeuskäytännön perusteella. Unionin tuomioistuin ei ole ottanut kantaa tähän kysymykseen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan

ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 1 ja 2 kappaleen osalta, siten kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on niitä tulkinnut.

- 9 Perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa määrätään, että jokaisella on oikeus saada asiansa puolueettoman tuomioistuimen käsiteltäväksi, ja 48 artiklan 1 kohdassa määrätään syyttömyysolettamasta. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdasta seuraa, että tuomioistuimen puolueettomuutta koskeva vaatimus vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaista vastaavaa vaatimusta ja että syyttömyysolettama vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleen mukaista vastaavaa vaatimusta. Tämä tarkoittaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä on sovellettava soveltuvin osin.
- 10 On olemassa useita ratkaisuja, joissa ihmisoikeustuomioistuin on joutunut arvioimaan, ratkaiseeko asian ”puolueeton tuomioistuin”, kun kyseinen kansallinen tuomioistuin on ensin ratkaissut tietyn menettelyllisen kysymyksen ja ottanut samalla kantaa aineelliseen kysymykseen (tekoon syyllistyminen ja teon oikeudellinen luonne). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut kussakin tapauksessa, että tällainen ratkaisu johtaa puolueettomuusvaatimuksen rikkomiseen, minkä vuoksi myöhemmin annettava ratkaisu rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaletta (*Chesne v. Ranska, Dävidsons ja Savins v. Latvia, Mironenko ja Martenko v. Ukraina, Ionuț-Laurențiu Tudor v. Romania, Gomez de Liano Y Botella v. Espanja, Perote Pellon v. Espanja, Hauschildt v. Tanska, Ekeberg ym. v. Norja, Cardona Serrat v. Espanja, Nestak v. Slovakia, Castillo Algar v. Espanja, Matijašević v. Serbia, Cabezas Rectoret v. Espanja, Dragojević v. Kroatia, Hernandez Cairós v. Espanja, Kiratli v. Turkki, Nortier v. Alankomaat*).
- 11 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole yhdessäkään tapauksessa lausunut ennakkoratkaisupyynnössä esitetystä alustavasta kannasta, alustava kanta syytetyn syyllisyyteen mukaan luettuna. Jos kansallinen tuomioistuin esittää ennakkoratkaisupyynnön, jossa se olettaa, että syytetty on tosiasiallisesti syyllistynyt tekoon, ja jos tämä tapahtuu aivan menettelyn alussa, ennen kuin kaikki todisteet on kerätty ja ennen kuin asianosaisia on kuultu todisteiden oikeudellisesta merkityksestä, vaikuttaa ilmeiseltä, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin päätyisi tähänastisen oikeuskäytäntönsä mukaiseen tulokseen. Jos kansallinen tuomioistuin kuitenkin esittää tämän ennakkoratkaisupyynnön täytettyään ensin kaikki pääasiassa annettavan ratkaisun edellyttämät takeet, eli kun se on hankkinut kaikki todisteet, kuullut osapuolia, kuullut loppulausunnot ja järjestänyt muodollisen käsittelyn suljetuin ovin, tämä ei ole odotettavissa.
- 12 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin ei voi esittää ennakkoratkaisupyyntöä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle, koska tällaista mahdollisuutta ei ole olemassa. Kun otetaan huomioon, että perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan ja 48 artiklan sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 ja 2 kappaleen mukaisilla puolueettomuutta ja syyttömyysolettamaa koskevilla vaatimuksilla on sama merkitys, se voi kuitenkin saattaa asian unionin tuomioistuimen

käsiteltäväksi. Tästä syystä unionin tuomioistuimenkin esittämä tulkinta on riittävän hyödyllinen.

Yhteenveto ennakkoratkaisupyyntöjen perusteluista

- 13 Perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan soveltaminen: On kyseenalaista, esittääkö kansallinen tuomioistuin alustavan kannan, josta voitaisiin päätellä, ettei se ole puolueeton, kun se jättää ennakkoratkaisupyyntö, jossa se ottaa riittävän selkeästi kantaa oikeudenkäynnin kohteeseen (katsoo, että vastaajien suorittamaan tekoon liittyvät tietyt seikat on osoitettu). Tämä kysymys esitetään siinä tapauksessa, että ennakkoratkaisupyyntö on tehty noudattaen kaikkia menettelyllisiä takeita, joita sovelletaan pääasiassa annettavaan ratkaisuun.
- 14 Perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdan soveltaminen: On epäselvää, loukkaako kansallinen tuomioistuin syyttömyysolettamaa, jos se esittää ennakkoratkaisupyyntö, jossa se katsoo, että tietyt syyttäjän väittämät seikat (syytetyn tekoa koskevat tosiseikat) on osoitettu. Tämä kysymys esitetään siinä tapauksessa, että ennakkoratkaisupyyntö on esitetty noudattaen kaikkia menettelyllisiä takeita, joita sovelletaan pääasiassa annettavaan ratkaisuun.
- 15 Perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa määrätään, että jokaista syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen. Onko kyse ”syyllisyysolettamasta”, kun kansallinen tuomioistuin toteaa vain tiettyjä seikkoja, jotka ovat tarpeen syyllisyyden toteamiseksi, mutta ei lopulta toteaa henkilöä syylliseksi? Tämän toteamuksen esittämiseen liittyvät vaikeudet johtavat itse asiassa tarpeeseen esittää ennakkoratkaisupyyntö.
- 16 Nyt käsiteltävässä asiassa tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin toteaa, että syytetyt ovat toimineet tietyllä tavalla tai jättäneet toimimatta Sofian lentoasemalla suoritettujen rajatarkastusten yhteydessä, jolloin he pääsivät maahan kolmansien maiden kansalaisia. Tämä ei kuitenkaan suinkaan merkitse syyllisyyden toteamista. Unionin tuomioistuimen vastaus asetuksen 2016/399 sovellettavuutta koskevaan kysymykseen on tarpeen mahdollisen syyllisyyden toteamiseksi.
- Unionin tuomioistuimen antaman vastauksen hyödyllisyys
- 17 Vastauksen saatuaan ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin voisi olla varma siitä, että se voi lainmukaisesti esittää ennakkoratkaisupyyntö, jossa se on ottanut kantaa syytettyjen tekoon liittyviin tosiseikkoihin. Asiassa annettavaa tulevaa ratkaisua ei myöskään kumottaisi sillä perusteella, että tuomioistuin olisi puolueellinen. Kumoaminen tekisi sekä pääasian oikeudenkäynnin että unionin tuomioistuimen vastauksen tarpeettomiksi.
- 18 Asiassa annettavaa tulevaa ratkaisua ei olisi kumottava pelkästään sen vuoksi, että unionin tuomioistuin on katsonut, että kansallista lakia, jossa kumoamisesta säädetään, on jätettävä soveltamatta – 25.3.2022 annettu määräys

(EU:C:2022:232). Ratkaisua ei tarvitsisi kumota, koska se olisi objektiivisesti katsoen lainmukainen, sillä ratkaisua annettaessa täytettäisiin puolueetonta tuomioistuinta ja syyttömyysolettamaa koskevat vaatimukset.

Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen oma näkemys

- 19 Ennakkoratkaisupyynnön, kuten mikä tahansa tuomioistuimen menettelyllinen toimi, voi olla lainvastainen. On ajateltavissa, että ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen liittyvät olosuhteet viittaavat siihen, että tuomari on muodostanut ennenaikaisen, perusteettoman ja näin ollen lainvastaisen käsityksen asian tosiseikoista, myös syytetyn syyllisyydestä.
- 20 Ei voida hyväksyä sitä, että kansalliset tuomioistuimet eivät saa todeta ja korjata tätä menettelyvirhettä, olipa kyseessä ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin (jääväämällä itsensä) tai ylemmän oikeusasteen tuomioistuimet (jotka kumoavat tuomion vain siksi, että tuomioistuin ei ole puolueeton), ja että tämä menettelyvirheen toteamisen ja korjaamisen mahdottomuus johtuu vain siitä, että menettelyvirheeseen syyllistyi esittämällä ennakkoratkaisupyynnön. Unionin oikeuden ja erityisesti perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklan tarkoituksena on turvata syytetyn oikeudet eikä loukata niitä. Ennakkoratkaisupyynnön esittäminen ei saisi johtaa menettelyvirhettä koskevaan immuniteettiin eli siihen, ettei sitä voida todeta eikä korjata.

Lisätiedot

- 21 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin ehdottaa, että ennakkoratkaisupyynnön esittämiseen sovellettaisiin vaatimusta, jonka mukaan silloin, kun se sisältää tiettyjä pääasiassa annettavan ratkaisun osia, sen esittämiseen olisi sovellettava samoja vaatimuksia kuin pääasiassa annettavaan ratkaisuun. Jos unionin tuomioistuin toteaa, että muita vaatimuksia on noudatettava, tätä koskevat selvitykset olisivat riittävän merkityksellisiä.